

Dr. Haluk Şengün: Müzik bence bir nevi yüksek matematiktir

Röportaj: Ömer Çakkal

Doktorluk, tarihin tüm çağlarında olduğu gibi bugün de emek yoğun bir meslek. Bunun da etkisiyle, hayatlarında doktorluğu seçmiş insanların bazen adanmışlık seviyesinde olmak üzere mesleklerine bağlandıklarına, sosyal hayattan çekildiklerine şahidiz. Gelgelelim gece gündüz hastalarıyla ilgilenip tıbbın eğitim boyutunu da kulak arkası etmezken bir koltuklarının altında sanatı taşıyan hekimler de var. SD'nin önceki sayılarında röportaj yaptığımız Alâeddin Yavaşça Hoca onların başında gelen bir fener adeta. Yavaşça Hoca'nın yolunu kendine yol bilen genç hekimlerden biri de Dr. Haluk Şengün. Udi, güftekar ama bilhassa bestekâr. Yüzlerce güftesinden 100'ünü bugüne

dek besteleyen Şengün, eski bir askeri hekim. Geçen yıl yarbay rütbesiyle askerlikten emekli olan Şengün SD 12'nin röportaj konuğu.

Dr. Haluk Şengün yarbaylıktan emekli bir askeri hekim. Bir koltuğunun altında müzisyen kimliğini taşıyor, halen sivil hayatında aktif hekimlik yapıyor, yanı sıra akademik çalışma hayatını sürdürüyor. Tüm bu çalışmalar röportaj rotamızı size çevirdi. İsterseniz önce başa saralım? Nerede başladı hikâyeniz?

Samsun'da başladı. 1965 yılında Samsun'da şuan röportaj yaptığımız konağa benzeyen 13 odalı bir konakta başladı. Dedem Samsun'un ünlü tüccarlarından biriydi. Babam Batı kültürü ile yetişmişti. Dedem ona gerekli gele-

neksel kültürü veremediklerini düşünüp ilk torununu yani beni bilhassa da bu nedenle yanına aldı. Babaannem ud çalardı. Düzenli fasılların yapıldığı, devamlı musikinin olduğu bir ev düşünün. Samsun'a turneye çıkan radyo sanatçılarının uğrak yeri dedemin eviydi. Onları büyük bir ihtimamla misafir ederdi. Türkçeden önce Osmanlıca'yı ve aruz vezni öğrendim. Yedi, sekiz yaşlarındayken Mehmet Akif Ersoy'un Safahatını Osmanlıcasından okuyan bir çocuk düşünün. Böyle yüklediler. Belki de biraz bilinçsizce ve ağır yüklediler. Fakat İbni Sina demiştir ki, "Ne öğrendiysem 17 yaşına kadar öğrendim." Geçmişte bu sözü biraz abartılı bulurdum ama bu yaşlarda artık inanıyorum. İnsanlar küçük yaşta eğitilmeli. Samsun'da ilk ve orta tahlimden sonra liseye giderken eşza-

manlı olarak belediye konservatuarını bitirdim. Ardından devlet konservatuarını kazandım. Bu arada 14 yaşında beste yapmaya başlamıştım. O zamanlarda yaptığım şarkılar da bayağı sevilip söyleniyordu.

Anlattıklarınızdan kafamda, rahmetli Yücel Çakmaklı Ağabey'in çektiği filmde Ahmet Özhan'ın canlandırdığı Hacı Arif Bey gibi bir portre canlandı. Nasıl oldu da böyle naif bir müzisyen genç, askerlik hayatını tercih edip kamufajların içine girdi?

Anlatayım. Dedemi ortaokul yıllarında kaybettik. Onun vasiyeti asker olmamdı. Bir de ben daha lise yıllarında Samsun'da konservatuara devam ederken ekmeğin müzikten kazanılmaması gerektiğini fark ettim. Müzik bir hobi olarak devam etmeliydi ki bu konuda taviz verilmesin. Zaten o zaman ikilemede idim. Bir yanım doktor olmak istiyordu. Önümüzde Alâeddin Yavaşça, Nevzat Atlığ, Selahattin İçli gibi çınarlar vardı, ben de bir yandan doktorluk yaparken öte yandan musikiye devam edeyim dedim. Bir yandan Ankara'da gece bölümünde konservatuar okurken Hacettepe'de İngilizce Tıp eğitimine başladım. Tıp eğitimi devam ederken Ankara'da GATA açıldı ve ben oraya geçiş yaptım. GATA'dan 1990'da mezun olup askeri hekim olarak görev başladım.

“Evlilik, bestekârları her zaman kurak arazilere sürükler”

Nerelere gittiniz, hangi kışlalarda görev yaptınız?

İlk olarak Samsun'da göreve başladım. Ardından Merzifon, Sivas, Zara, Divriği'de dağlarda epey görev yaptım. Sivas Olayları'nın yaşandığı dönemdi ve biz dağlarda terörist kovalıyorduk. Oradan Hakkâri'ye geçtim, Hakkâri Askeri Hastanesi'nde Baştabiplik yaptım. Sonra İstanbul'a geldim, Haydarpaşa GATA'da Baştabip Yardımcılığı yaptım. En sonunda geçen yıl Sağlık Şube Müdürlüğü'nden yarbay olarak emekli oldum.

Şu anda ne yapıyorsunuz?

Özel bir hastanede akşamları nöbetçi acil hekimi olarak görev yapıyorum. Marmara Üniversitesi'nde Sağlık Kurumları Yönetimi bölümünde doktora eğitimim sürüyor. Şu an doktora tezim üzerinde yoğunlaştım.

Bir yanınız emekli yarbay, asker; bir yanınız müzisyen; bir yanınız ise dok-

tor. Bu farklı kimlikler birbiri ile çatışıyorlar mı, birbirini bütünlüyorlar mı?

Biraz hezarfen gibiyim evet. Bu kimliklerin bazen çatıştıkları oluyor. Askerlik ve sanatçılık pek yakın şeyler gibi görünmez değil mi? Ama aslına bakarsanız ortak noktaları da var, tümü yüksek disiplin gerektiren şeyler.

Tüm bu yoğunluklar arasında evlendiniz mi, bir yuva kurabildiniz mi?

Kuramadım. Bu tempo onu kabul edemedi. Sanatçıların hayatları pek normal değildir, benimkisi de pek öyle olmadı. Evlilik bestekârları her zaman kurak arazilere sürükler. Sanatçı hep yeni ufuklara açılmalıdır ki bereketli olsun. (Kahkahalar)

Korunun avlusunda bulduğumuzda “Demek Son Mohikan'la söyleşi yapmaya geldin” diye karşıladınız beni. Nedir bu “Son Mohikan” meselesi?

Sanat, tarih, edebiyat ama bilhassa müzik algımızla ilgili söyledim bunu. Yarattığımız medeniyet en büyük eserlerini müzik dalında vermiştir. Farabi'den saymaya başlarsak günümüze kadar ışıkları ulaşan dev deniz fenerleri bu engin deryayı aydınlatmıştır. Benden özetin özetini söylememi isterseniz eğer Abdülkadir Meragi'nin Segâh Kâr'ı, İtri'nin Neva Kâr'ı ve Dede Efendi'nin Feraheza Ayini ve Peşrev'i. Musikimiz bu üç eser etrafında gelişmesini sürdürmüştür. Bu dahiler yüzyıllar boyu etkilerini sürdürmüşler ve Türk Müziği'nin şekillenip üslubunu bulmasını sağlamışlardır. Günümüze ulaşan Türk Müziği geleneğini bilen ve sahiplenen çok fazla kişi kalmadık. Tamam, “Son Mohikan” değilsem de “Son Mohikan”lardan biriyim ben. (Kahkahalar)

Nedir sizin sanat, tarih ve edebiyat algınız? Nereden geldik, nereye gidiyoruz?

O kadar genel bir soru ki bu nereden başlayıp ne söylenmeli bilmem ki. Ama bir gerçek var ki müzik yozlaştırıldı, modernlik kisvesi altında müzik ucubeleştirildi. Arkamızda muazzam bir birikim var ama günümüz insanı, hele de gençlik bunun farkında değil. Dolayısıyla bizim konuşabileceğimiz, bir yerde oturabileceğimiz insan sayısı da o kadar az ki! Zaten benim konuşabildiklerim de hep benden yaşça büyük bir kuşak. Hazine yine yerinde duruyor ama maalesef beynsel me-

rak hiç yok gençlerde. Bu yüzden kapımızı çalan da yok, bir şeyler öğreneyim diye. Bu bağlamda Prof. Dr. İlber Ortaylı Hoca'yı anmak istiyorum.

İlber Hoca ile tanışıklığınız nereden öte geliyor?

Yukarıda söylediğim gibi anlaşacak adam sayısı az olduğu için birbirimizi bulduk herhalde. O da “Zaman Kaybolmaz” kitabında bizden bahsettiği bölümde “Bundan sonra oturup kalkacağımız adamları seçeriz” diyor. Onunla bir anımı paylaşmak istiyorum. Bir gün hocanın Üsküdar'daki evindeyiz. Hoca gazetesinin kitap ekinde yeni bir kitabın çıktığını gördü. Yanlış hatırlayabilirim ama Macar Türkolog Titze ile ilgili bir kitapta sanırım. Heyecanla kitabı almak için harekete geçti. Saat gece yarısını geçmiş, 1'i gösteriyordu. Bütün karşı çıkımlarıma rağmen gecenin o saatinde Beyoğlu'ndaki tek açık kitapçıdan kitabı alıp geldik. Sabaha kadar gözünü kırpmadan o kitabı okudu. Bu nasıl bir beynsel şehvet uyandıran bir merak-tır, yorumu size bırakıyorum.

“Türk Müziği'nin radyolarda yasaklanması; bu dönemi Arap filmlerinin müzikleriyle, arabesklerle doldurdu”

Dilerseniz burada bir parantez açalım ve müzik algısına dair söylediklerinizin tarih ile bağdaşımını yapmaya çalışalım. Farabi'den, İtri'den ve Dede Efendi'den beslenip gelen medeniyet halkasının bugünün insanıyla buluşamaması sürecinde tarih nerede duruyor?

Hani sebep arıyorsanız eğer, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Müziği'nin ikinci plânda kalmasının bunda etkisi vardır. O dönemde Türk Müziği'ne modernlik getirmek için Batı formları ile buluşturulmak istendi. İyi niyetli bir çabaydı ama o elbise bu bedene olmadı. Türk Müziği'nin radyolarda yasaklanması, bu dönemi Arap filmlerinin müzikleriyle, arabesklerle doldurdu. Yanlış politikaların tabii ki etkisi var ama tek neden bu değil. O zaman da büyük bestekârlar vardı. Sonra dünya değişti, teknoloji hayatımızın merkezine yerleşti. Şimdi ben düşünüyorum da, Şevki Bey bugün yaşasaydı ne yapardı...

Şevki Bey kim?

Şevki Bey 18. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da yaşamış, 31 yaşında ölmüş bir Türk bestekârı. Öldüğünde kaç tane bestesi olduğunu tahmin edin: Bin tane!

Dr. Şengün'ün ressam arkadaşının, "Yürümüş Her Kervan" şarkısından ilham alarak yaptığı yağlıboya tablo

Geçen gün Üsküdar'da bir arkadaşla buluşacaktık. İkinci vaktiydi. Mihrimah Sultan Camii ve karşısındaki Gülnuş Emetullah Valide Sultan Câmii'nin müezzinlerinin karşılıklı okudukları ezandan etkilenererek asırlık çınarın gölgesine çöktüm. Neler yaşadım neler bir bilseniz! Metruk bir kütüphanenin tozlu raflarında dolaştım, "Kenz'ül Elhan"ı buldum...

Bu kadar besteyi on senede yapmış, iki yüzü uşşak makamında ve hiç biri bir diğerine benzemez, sanat değeri çok yüksek. Bu makamdaki bütün melodileri kullandığı için uzun süre uşşak kapısı kapandı derler. Türk müziğinin Schubert'i. Çağdaşı da onun kadar velut. Aynı yaşta 6 yıl arayla ölmüşler. Şimdi önümüzde böyle dehalar var. Bir Dede Efendi'nin müzik dehası ve sanatta yaptığı zirve Beethoven'la aynı çizgidedir.

Bir sanatçı hangi ruh hali içinde beste yapar? Ne zaman daha üretken olur?

Sanatçı duyguları sürekli piklerde yaşar, çok sever, çok üzülür, çok kızar. Yani onun için ortalama seyir söz konusu değildir. Zaten eserlerini de bu duygu pikleri arasındaki fark -ki ben buna delta duygu diyorum- olmadan veremez. Biraz işletme tabanlı bir

açıklama yapıyorum galiba. Zaten müzik bir nevi yüksek matematiktir bençe. Beni sorarsanız hayalle gerçek arasında daha ziyade hayal dünyasına yakınım. O dünyada kendi iç zenginliğimi doyuya yaşarım, teferruatlarla raks ederim, zaman adeta esirim olur. Onun için genç arkadaşlara tavsiyem, bol bol okusunlar, hayal dünyalarını zengin tutsunlar. Çünkü yaratıcılığımızın en büyük kaynağı ileride bunlar oluyor. Sıkılıp bunaldıklarında oraya sığınıp soluklanabilecekler.

İstediginizde hayal dünyasına dalıyorsunuz, şiir ve bestelerinizi de bu yolla mı yapıyorsunuz?

Şartlar oluşunca, ruh halim uygun olunca kolayca hayal dünyasının perdelerini aralarım. Bir örnekle anlatayım: Geçen gün Üsküdar'da bir arkadaşla buluşacaktık. İkinci vaktiydi. Mihrimah Sultan Camii ile karşısındaki Gülnuş Emetullah Valide Sultan Câmii'nin müezzinlerinin karşılıklı okudukları ezandan etkilenererek asırlık çınarın gölgesine çöktüm. Neler yaşadım neler bir bilseniz! Metruk bir kütüphanenin tozlu raflarında dolaştım, "Kenz'ül Elhan"ı buldum. Nağmelerin hazinesini yani. Büyük Meragi'nin birçok eserini kayıt ettiği ve bu güne kadar asla bulunamayan kitabını. Gerçekmiş kadar sevindim o anda...

Sadece hayale dalmakla bir beste oluşmaz tabii. Eserlerinizi yaratırken hayal dünyanızdan beslenirsiniz ama bu yaratıcı hayal gücü ile aynı şey değildir. Sanatçı bir tür mucittir bençe, üstün bir gözlem yeteneğine sahiptir. Sürekli gözlemler ve kaydeder. Bir an gelir ki kimsenin fark edemediği bir ayrıntıdan ilham dediğimiz sezgisel iç yankılanmalar oluşur. Bu da yaratıcı hayal gücünü harekete geçiren kimyasal tepkimeleri başlatır. İşte bu evreyi ben coşkusal rahatsızlık dönemi diye adlandırıyorum. Bu dönemde adeta doğum sancuları çekilir. Kendi içine çekilir sanatçı, belki de en verimli anlarında yalnızlığı tercih etmesi onu anlaşılmasız kılan yegâne şeydir. Bir şey yaratacağı ve yarattığı şeyle yüksek bir doyumun peşindedir. Bu dönemde telaşlı, huzursuz, sinirlidir. Eseriniz istediğiniz gibi olursa onun vereceği mutluluğu kelimelerle ifade etmek gerçekten güçtür. Aslında sanatın hedefi belki de bu hazdır.

Sanat toplumu için mi yoksa sanatın kendisi için mi tartışmaları yeni bir boyut kazanıyor. Sanat kişinin kendi hazzı için öyle mi!

Sanatçı sürekli tetikte olmalı yaratmak

için. Yoksa elinden kayar gider her şey. Nasıl bir örnek verebilirim size diye düşünüyorum da... Bir kuru dalın nelere kadir olduğunu anlatsam buraya uygun düşecek galiba. Geçen bahar mevsiminde hastanedeki makam odamda dallarını adeta bir dost eli gibi pencereye uzatmış iğde ağacının dallarının kurduğunu fark ettim. O anda çok üzülmişim. O esnada çalan telefondaki sesin ayrılık kahvesi içmeye daveti üzerine bir anda kaleminimden kâğıda şu mısralar döküldü:

*Yürümüş her kervan bildiği yolda
Ne ilk oldun, ne son bilemezsin ki
Her bülbül öter mi konduğu dalda
Ağlatan gülmezmiş gülemezsin ki
Bahar mevsiminde kurursa dallar
Zamansız açınca çıkmazmış fallar
Belki de bu yüzden kapandı yollar
İstesene de bana gelemezsin ki
Bir hevesti sevgim, candan bakmıştım
Başak tarlasına ateş yakmıştım
En kötüsü bu ya iz bırakmıştım
Gönüm defterimden silemezsin ki*

"Yürümüş Her Kervan"ı böyle yazdım işte. Ardından nikriz ezgiler de beraberinde geldi. Ayrıntıdan ilham almak böyle bir şey işte. Hayatın içinden gelen, yaşadıklarınla ilgili şeyleri farketmek ve kendine has bir dille ifade etmek. Devamı var, kuru dal fırtınalar yaratmaya devam etti. Bir gün sonra bestekâr Gündoğdu Duran Hocamızı geldi, bir sağlık problemi için. Masada duran sözleri gördü, bestelemek istedi. "Hocam o bestelendi" dedim ama dinletemedim. Biraz değişikliklerle kürdilhicazkâr makamında bir kere daha bestelendi. Aynı gün bir ressam arkadaşım çıkıp geldi. Dedi, "Ben bu şarkıyı resmedeceğim". Yaptı da. Resmin ortasına ana motif olarak bir semazeni oturtmuştu. Beste onun ruhsal dünyasında öyle yankılanmış ve resmine de böyle yansımıştı demek ki. Bir kuru dalın nelere vesile olduğunu gördünüz mü?

Bir şarkının resmedilişi gelenekte olan bir şey mi?

Hayır, orijinal bir şey. Benim bildiğim kadarıyla örneği yok. 100 civarındaki bestemin 10 kadarı resmedildi.

Kaç beste yaptınız, kimin güftelerini bestelediniz?

Yüzlerce güfte yazdım. Bunlardan 100 kadarını besteledim. Bestelerde başkasının sözlerinin anlamını ifade etmeyi kendinize görev saydığınızda müzik o diyarı terk eder ve adeta müzik sözün astarı durumuna döner. Bu yüzden çoğunlukla kendi güftelerimi bes-

telemeyi tercih ettim. Bunların çoğunu aruz veznine uygun olarak yaptım. Son zamanlarda saz eserleri, taksimler üzerinde çalışıyorum. Bu eserlerde daha özgür sıçramalar yapabiliyorum. Ama artık sayısının bir önemi yok. İtri'nin segâh makamındaki Kurban Bayramı Tekbiri'ni bilirsiniz. Bu kısacık beste yarattığı etkiyle eşsiz bir sanat abidesidir. Hani derler ya, bu abdestle bir ömür boyu namaz kılınır diye. Onun gibi bir şey işte. Ben de yaptığım iki satırlık bir besteyle adımı tarihe yazdırabilsem benim için yeterli.

Bir sanatçının yaşadığı ağır duygular, ağır çatışmalar en unutulmaz sanat eserlerine de ilham kaynağı oluyor. Askeri hekimlik yaşamınızda büyük acılara tanık oldunuz mu?

Nasıl olmam! Hakkâri Askeri Hastanesi'nde Baştabip olarak görev yapıyorum. Şehitler, gaziler hep oraya geliyor. Bir askercik geliyor, bacağı kopmuş ya da hastanede kesilmiş. Fakat o, ayağı var zannediyor. Tıpta buna fantom ağrısı diyoruz. Siz bunu ona anlatacaksınız. Benim gibi biri için dünyanın en zor şeyi. Sonra örtüyü kaldırıp bakıyor ki bacağı yok. Ardından ailesine haber verecekseniz, onlarla karşılaştıkları ilk dakikalar. Bunlar öyle kolay anlatılabilecek, kaldırılabilir duyular değil.

“Hastane yönetimine talip olan doktor gemileri yakmalı”

Sanırım sağlık kurumları yönetimi alanında doktora yapıyorsunuz. Bu alanda ülkemizdeki genel fotoğrafa dair neler söylersiniz?

Sağlık kurumları yöneticiliği son yıllarda ülkemizde çok popüler oldu. Yaklaşık 27 üniversitenin bu alanda açtığı programlar var. Bu sevindirici. Öte yandan bir plansızlık söz konusu, çok fazla öğrenci alınıyor. Bu programların içi çoğu kez boş kalıyor, alanda yeterince öğretim üyesi yok. Eğitim programları denetlenmiyor. Klasik işletme programları sağlık yönetimi diye sunuluyor. Bu yüzden eğitim kalitesi düşüyor. Merkezi yasal düzenlemeler ve makro planlamaya ihtiyaç var. Ayrıca eğitim akredite edilmeli.

Hastaneleri ille de işletme eğitimi almış sağlık yönetimi mezunları mı yönetmeli? Neden başhekimler değil de onlar?

Sağlık hizmetleri kendine has özellikleri olan emek- teknolojik yoğun bir sektör. Bu işletmeler; teknoloji, işlet-

me ve bilişim alanındaki baş döndürücü gelişmelerden sonra ayakta kalabilmek için mecburen yönetim ve işletme altyapısı olan profesyonel yönetime geçecektir. Eski düzen yavaş yavaş değişecek. Bu önlenemez bir şey. Ülkemizde hastane yönetiminde hâlâ klinisyenler hâkim. Özel sektörde bile henüz profesyonel yönetim felsefi emekleme döneminde. Batılı ülkelerde, sağlıkta profesyonel yönetime geçiş döneminde bu eğitimi almış hekimler başrolde olmuştur. Zira doktorlar kendi içinden profesyonelleşenleri önce kabul etmiştir. Bizde buna inandığımız için bu yola girdik. Geçiş döneminde yükü sırtlanmayı ve zorluklarla mücadeleyi göze aldık. Eğer biri doktor kökenliyse ve hastane yönetiminde uzmanlaştıysa gemileri yakmalı ve doktorluğu bırakmalıdır. Zira ikisi bir arada gitmez.

Her işletme eğitimi alan sağlık kurumları yöneticisi olabilir mi?

Hayır, olmamalı da zaten! Bakın şöyle izah edeyim: Hastaneler çok karmaşık

ilişkilerin döndüğü matris organizasyonlar. Hastanelerden daha karışık ilişkilerin ancak uzay üslerinde gözlemlenebileceğini bilimsel kaynaklar yazıyor. Kaotik, genelde kötü anılarını geçirildiği, iç müşteriyi de dış müşteriyi de memnun etmenin çok zor olduğu hastaneler için serbest piyasa kurallarının çoğu da geçersizdir. Hassas ve çok zor bir alan yani. Buraları yönetmeye soyunanların birçok özelliği olmalı. İletişim yeteneği kuvvetli, empati kurabilen, insanları seven, krizleri yönetebilen, sorunları analiz edip akabinde çözüm yolları üretebilen, uluslararası gelişmeleri takip edebilenler öncelikle bu işe girişmeli. Kendini kanıtlamış, başarılı, profesyonel yöneticiler sayesinde meslekleşme daha kolay gerçekleşebilecek ve böylelikle sektör kendisini ileri götürebilecek iyileştirmeleri de yapabilecektir.